

Логинова Н.Н.

Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого

ДИСКРЕЦИОННЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ СУДЬИ ПРИ ВЫНЕСЕНИИ ПРИГОВОРА

Аннотация

Исследованы теоретические вопросы дискреционных полномочий судьи при вынесении приговора. Обращено внимание, что в связи с пробелами в праве при вынесении приговора судья руководствуясь внутренним убеждением может допустить нарушения прав и свобод гражданина. Проанализированы нормы уголовного кодекса Украины и кодекса в 1960 году в каких именно суду предоставляется широкие дискреционные полномочия. Обращено внимание не только на недостатки судейского усмотрения, а также на положительные его стороны.

Ключевые слова: правовые нормы, суд, дискреционные полномочия, судейской усмотрению.

Lohinova N.N.

National Academy of State Border Guard Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi

THE DISCRETIONARY POWERS OF THE JUDGE WHEN RENDERING A SENTENCE

Summary

The theoretical questions regarding discretionary powers of the judge when sentencing are studied. Attention is paid to the fact that due to gaps in the law enacted judge guided by moral certainty may violate rights and freedoms at sentencing. The analysis of the Criminal Code of Ukraine and the Code of 1960, in which the court is empowered with broad discretion, is conducted. Attention is paid not only to the shortcomings of judicial discretion but also to its positive side.

Keywords: laws, court, discretion, judicial discretion.

УДК 349.2 (477)

ПОНЯТТЯ ФУНКЦІЙ ТРУДОВОГО ПРАВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА НА ЗАСАДАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Лотоцька О.Л.

Академія адвокатури України

Досліджено основні теоретичні підходи до формування поняття функцій трудового права. Визначено основні концептуальні засади розуміння поняття функцій трудового права в сучасній науці. Обґрунтовано необхідність змін у функціональній спрямованості трудового законодавства. Здійснено критичний аналіз поглядів сучасних вчених з досліджуваного питання. Сформульоване визначення функцій трудового права в умовах трансформації суспільства на засадах ринкових відносин.

Ключові слова: функція трудового права, трудові відносини, трансформація суспільства, ринкові відносини, регулююча функція, соціальна функція.

Постановка проблеми. Проблема правильного визначення пріоритетів у правовому регулюванні трудових відносин в умовах становлення ринкових відносин, забезпечення зростання соціально-економічного прогресу є ключовою проблемою у сучасному науковому просторі трудового права. Реформування українського трудового законодавства складається з двох аспектів: по-перше, це формування якісно нової концепції трудового права та розробка дієвого механізму втілення її положень. Таке поєднання є необхідним для реформування застарілого трудового законодавства на основі сучасних стандартів демократії та детермінантів громадянського суспільства. Зміна суспільної формации сьогодні, змінила й підходи до розуміння поняття функцій трудового права. При цьому, слід враховувати, що етап законодавчого оновлення правового регулювання трудових відносин, в першу чергу, відображає в собі усталення вже на законодавчому рівні, нових функцій трудового права та їх деяких аспектів. Але головною рисою трудо-

вого права сьогодні має стати суспільний добробут і соціальний мир, що досягається шляхом формування сектора взаємодії, де учасники трудових відносин діють як партнери на принципах взаємоповаги інтересів і взаємної вигоди не тільки на рівні колективних відносин, але й на рівні індивідуальних трудових відносин на підприємстві.

Тому на цей час трансформація суспільства на засадах ринкових відносин обумовлює необхідність перегляду функціональної спрямованості трудового права і його регулюючої дії на взаємини праці і капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми як функціональної спрямованості правового регулювання трудових відносин у сучасних умовах, так і правового регулювання соціального партнерства у сфері праці глибоко досліджені у наукових працях такими вченими, як Н.Б. Болотіна, В.С. Венедиктов, Л.Я. Гінцбург, Г.С. Гончарова, В.В. Жернаков, М.І. Іншин, С.О. Іванов, Д.А. Карпенко, І.Я. Кисельов, М.М. Клемпарський, Р.З. Лівшиць,

Л.І. Лазор, В.В. Лазор, А.Р. Мацюк, Е.А. Монастирський, Ю.П. Орловський, А.С. Пашков, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипка, В.І. Прокопенко, О.І. Процевський, Л.А. Сироватська, А.В. Смирнов, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко та іншими.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на великий обсяг наукової літератури і наукових досліджень із проблематики трудового права, у правовій науці і нормотворчості ще не вироблений єдиний підхід до визначення змісту основних напрямків реалізації функцій трудового права.

Головною метою цієї роботи є: обґрунтування поняття функцій трудового права в умовах трансформації суспільства на засадах ринкових відносин.

Виклад основного матеріалу. В сучасній вітчизняній науці поняття функцій трудового права не є належним чином обґрунтованим та дослідженим, оскільки сьогодні, як правило, вивчення понять функцій трудового права, їх системи зводиться до розгляду характерних ознак окремих функцій. Недостатньо уваги приділяється визначенню поняття функцій трудового права, підходам до аналізу конкретних функцій трудового права та їх модифікації, та факторів, що впливають на цей процес. Вважаємо, що при дослідженні функцій трудового права важливим є питання про поняття функцій. Слід зауважити, що в наукових працях, присвячених іншим актуальним проблемам трудового права, побічно проблема функцій розглядалася завжди, оскільки, аналізуючи той чи інший аспект трудового права, не можна не торкнутися його ролі в суспільстві, тобто питання про функції трудового права. Тому, головним є аналіз сучасних підходів до трактування поняття функцій трудового права.

На думку, Темченко В.І. найбільш поширеним визначенням поняття функцій трудового права є наступне: це основні напрями впливу його норм на поведінку (через свідомість, волю) людей в процесі праці для досягнення завдань і цілей даної галузі права [8].

В свою чергу Лушніков А.М. і Лушнікова М.В. під функціями трудового права розуміють «основні напрями правового регулювання суспільних відносин з приводу застосування найманої праці відповідно до соціального призначення галузі» [5, с. 353], вказуючи, що в теорії виділяють дві концепції функцій права: це функції правового впливу і функції правового регулювання. На думку названих авторів, саме визначення функцій трудового права через функції правового регулювання дозволяє з більшою чіткістю виявити специфічні функції трудового права, які відображають сутність даної галузі. Але, на нашу думку, це твердження, є дещо некоректним, оскільки зводить саме поняття права, прирівнюючи його до поняття правового регулювання. Слід пам'ятати, що право є первинним, а законодавство – є лише формою його вираження.

Болотіна Н.Б., Чанишева Г.І. також спираються на більш традиційне розуміння функції трудового права як основних напрямів впливу його норм на поведінку (свідомість, волю) людей в процесі праці для досягнення цілей і задач трудового законодавства [2, с. 122].

Вельми цікавим видається визначення поняття функцій трудового права, дане Дейч Н.І., що включає в себе категорію «інтерес». «Функції трудового права – це забезпечення правовими засобами інтересів суб'єктів трудового права шляхом їх розмежування, стимулювання, захисту» [4, с. 5]. Однак, на думку Лушнікова А.М. і Лушнікова М.В., дане

визначення є надто загальним, що не відображає галузеву специфіку, і тому прийнятним для більшості галузей права [5, с. 354]. Вважаємо, що твердження авторів попередніх визначень мають істину, але вони відрізняються, оскільки предмет їх дослідження розглядається ними під різними кутами. Темченко В.І. та Дейч Н.І., на нашу думку, аналізують поняття функцій трудового права в широкому розумінні, а Лушнікова А.М. і Лушнікова М.В., Болотіна Н.Б., Чанишева Г.І. – у вузькому. Але, вважаємо, це не є головним при визначенні функцій трудового права у сучасних умовах, оскільки змінилися не підходи наукового обґрунтування, а форми адаптації функцій трудового права до сучасних умов розвитку українського суспільства та економіки. Оскільки, трудове право відноситься до тих галузей, які безпосередньо впливають на соціально-економічні процеси, що відбуваються в суспільстві, воно стосується безпосередньо трудових відносин та повинно відображати інтереси всіх їх учасників.

Дещо іншої позиції притримується Щербина В.І. Він у своєму дослідженні, присвяченому функціям трудового права, зазначав, що серед визначень, які існують, не існує такого, яке б повністю відповідало суті категорії «функції трудового права» [9, с. 6]. Тому Щербина В.І. зосередив свою увагу на пошуку найбільш оптимального наукового визначення цього поняття. В результаті чого, автор прийшов до висновку, що це можна зробити тільки через встановлення сутнісних характеристик ознак функцій трудового права, а саме динамізм та нормативність.

Розкриваючи сутність права через функції, зазначав, що оскільки основною і визначальною властивістю права є нормативність, то встановлення і реалізацію норм права треба розглядати як прояв його сутності, саме як регулятора суспільних відносин, тобто акценти необхідно робити на способі виявлення активності права. На його думку, найважливішим способом виявлення активності права є встановлення норми права, оскільки встановлення норми, визначення відповідності її змісту суспільним відносинам, забезпеченість дієвими примусовими засобами – це запорука ефективності права. Реалізація норм права – це другий спосіб виявлення активності права. Реалізація норм дозволяє побачити ефективність як окремої норми, так і їх певної сукупності, бо тільки під час реалізації норми можна з'ясувати, чи здатна вона врегулювати суспільні відносини, чи адекватно до конкретної ситуації визначено її зміст, і чи має норма збудники мотивації до її виконання. Через дію права, його функціонування, реалізацію розкривається перехід його можливостей, втілених у нормах права, до суспільної дійсності – правовідносин [9, с. 9-10].

Спираючись на такий аналіз, Щербина В.І. визначає функції трудового права як діяльність трудового права щодо ефективного впорядкування і врегулювання відносин, пов'язаних із використанням здатності людини до праці, шляхом встановлення і реалізації на основних (магістральних) напрямках норм права [10, с. 80].

Треба зауважити, що нове бачення поняття і сутності функцій трудового права, запропоноване Щербиною В.І., сприймається неоднозначно в наукових колах. Наприклад, Венедиктов В.С. повністю поділяє його точку зору та визначає функції трудового права як діяльність трудового права щодо ефективного впорядкування і врегулювання відносин, пов'язаних із використанням здібності людини до праці, шляхом встановлення і реалізації на основних напрямках норм права [3, с. 201].

Процевський О.І., навпаки критикує наукові погляди І.В. Щербини, та зауважує на необхідність розуміння сутності функцій трудового права крізь призму таких об'єктивних властивостей, як справедливність, рівноправність, свобода. Ці властивості виражають природу, значення і специфіку права як самостійної сутності, яка має відмінності від інших сутностей. Тому у визначенні сутності трудового права і його функцій особливе, пріоритетне місце належить таким його властивостям, як справедливість і свобода. Саме вони розкривають соціальну сторону трудового права, оскільки людина є носієм праці, створює матеріальні та духовні цінності і природно має свої інтереси і потреби. Зрозуміти соціальну цінність трудового права, розкрити його позитивну роль для людини, яка застосовує свою здатність до праці і суспільства, саме і допомагають його функції. Саме через функції трудового права розкриваються ті властивості права, які забезпечують оптимальне поєднання справедливості і свободи. Функції відображають основні напрями впливу права на трудові відносини і поведінку людей у процесі праці. У цьому їх основне призначення, а не в карі і репресіях. Саме соціальне призначення трудового права виявляється у прагненні держави вирішувати питання трудових відносин переважно з позицій людини і для людини, з урахуванням інтересів і потреб як працівника, так і роботодавця. У демократичній правовій державі, якою за Основним законом є Україна, мають бути забезпечені умови для всебічного розвитку особистості, природних здібностей і таланту, рівність можливостей у тому числі при використанні своєї здатності до праці. Все це може бути здійснено лише за наявності соціальної складової трудового права [7]. Тому погоджуючись з Процевським О.І., вважаємо, що соціальному призначенню трудового права належить майбутнє, оскільки головне призначення держави в демократичному суспільстві турбота та забезпечення соціального здоров'я всього суспільства, і його членів.

На нашу думку, підтвердженням такого погляду є, в першу чергу, конституційні положення, в яких права і свободи людини та її гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, є вихідними для формування змісту норм трудового права та його функцій.

Ти паче, якщо відповідно до ст. 19 Конституції України ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, то для формування нових підходів до формування сучасних функцій трудового права, та найважливішою є норма ст. 43 Конституції України [1], відповідно до якої використання примусової праці забороняється.

Вважаємо, що саме ці конституційні положення сьогодні й визначають формування підходу до визначення функцій трудового права.

Спираючись на соціальну спрямованість функцій трудового права, Іванчина Ю.В., розглядаючи поняття функцій, звертається до категорії «інтерес» [11]. Іванчина Ю.В. зазначає, що інтерес – реальна причина діяльності соціальних суб'єктів, спрямована на задоволення певних потреб, що лежить в основі безпосередніх спонукань, мотивів, ідей і т.п., яка формулюється становищем і роллю цих суб'єктів у системі суспільних відносин [11]. Однак слід зазначити, що виділяється два види інтересу: суб'єктивний – психічна налаштованість суб'єкта, а

також об'єктивний – існування якого незалежно від суб'єкта (знаходиться поза людиною) і визначальне її правову поведінку як у справжньому, так і в майбутньому незалежно від того, усвідомлюється або усвідомлює він цей інтерес [6, с. 222-225].

Цілком логічним є, що стосовно трудового права необхідно вести мову виключно про об'єктивний інтерес. Об'єктивний інтерес може мати кілька різновидів, наприклад, інтерес може бути політичним, а може бути і соціальним. В контексті проблеми, що розглядається нас в першу чергу цікавить соціальний інтерес.

Соціальний інтерес і соціальні потреби – це явища, реально існуючі в житті суспільства, їх необхідно враховувати, вони є базисними по відношенню до норм права. Наприклад, держава зацікавлено в створенні соціального світу – це соціальний інтерес, так саме він є одному з умов економічної привабливості держави на зовнішньоекономічному ринку. Отже, держава відчуває таку потребу, вона є соціальною, і воно готове за допомогою норм права задовольнити її, розвиваючи інститут соціального партнерства, встановлюючи працівникам різні соціальні пільги та гарантії і т.д. Спочатку державою повинна проводитися оцінка соціальних потреб суспільства, а оскільки їх багато і задовольнити всі неможливо, повинні бути визначені пріоритети [11].

Соціальні потреби, які усвідомлені державою, а також учасниками найманої праці (суб'єктами трудового права), втілюються в соціально-трудовій інтерес, який задовольняється за допомогою норм трудового права, наприклад, за допомогою укладення трудового або колективного договору. Соціальні потреби держави визначатимуть шляхи та способи задоволення соціальних потреб суб'єктів трудового права з урахуванням їх соціально – трудового інтересу.

Розкриття визначення поняття функцій трудового права можливо через категорії «соціальна потреба» і «соціально – трудовий інтерес» наступним чином: функції трудового права – це забезпечення за допомогою правового регулювання соціально – трудового інтересу суб'єктів трудового права, шляхом задоволення їх основних соціальних потреб і потреб суспільства у сфері застосування найманої праці.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуючи основні теоретичні підходи до розуміння і визначення функцій трудового права, слід зауважити, що два напрями розуміння функцій трудового права, дійсно мають місце бути і є результатом об'єктивних чинників формування нової формації суспільства в умовах становлення демократичних принципів, громадянського суспільства та ринкових відносин. Це, по – перше, соціальне спрямування функцій трудового права, та, по – друге, функціональний аспект (встановлення і реалізація норм трудового права) функцій трудового права. Ці два аспекти поєднують в собі всі сучасні ознаки функцій трудового права.

Поєднуючи ці два аспекти, можна сформулювати наступне визначення функцій трудового права: функції трудового права – це основні напрями впливу норм трудового права на регулювання суспільних відносин в процесі реалізації права осіб на працю, оптимально поєднуючи та збалансовуючи інтереси всіх суб'єктів трудових відносин, а, в першу чергу, працівників і роботодавців.

Список літератури:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010, № 72/1 Спеціальний випуск. – С. 15, стаття 2598.

2. Болотіна Н.Б., Чанишева Г.І. Трудове право України. Підручник. – К.: Знання. – 2001. – 564 с.
3. Венедиктов В.С. Трудове право України: Підручники, навчальні посібники. – К.: Істина, 2008. – 384 с.
4. Дейч Н.И. Функции трудового права. Автореферат дис. ... канд. юрид. наук. Томск, 2006. – 26 с.
5. Лушников А.М., Лушникова М.В. Курс трудового права: Учебник: В 2 т. Т. 1. Сущность трудового права и история его развития. Трудовые права в системе прав человека. Общая часть. М.: Статут, 2009. – 233 с.
6. Максимец Л.Г. К вопросу о приоритетности интересов в праве/ Всероссийская научно-техническая конференция. Наука и образование –Мурманск: МГТУ, 2002.
7. Процевський О. Функції трудового права в сучасних умовах господарювання / Процевський О. // Право України. – 2011. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-878.html>.
8. Темченко В.І. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини / В. Темченко // Вісник Академії управління МВС. – К, 2007. – № 2-3. – С. 58-65.
9. Щербина В.І. Функції трудового права: монографія / В.І. Щербина; Державна митна служба, Акад. митної служби України. – Д.: Акад. митної служби України, 2007. – 425 с.
10. Щербина В.І. Функції трудового права: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / В.І. Щербина; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2009. – 32 с.
11. Ivantchina Yu.V. On the question of the respect to the functions of labor law// Вопросы управления. – № 2(19)04. 2012 year. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vestnik.uapa.ru/en/issue/2012/02/54/>.

Лотоцька О.Л.

Академия адвокатуры Украины

ПОНЯТИЕ ФУНКЦИЙ ТРУДОВОГО ПРАВА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА НА НАЧАЛАХ РЫНОЧНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация

Исследованы основные теоретические подходы к формированию понятия функций трудового права. Определены основные концептуальные основы понимания понятия функций трудового права в современной науке. Обоснована необходимость изменений в функциональной направленности трудового законодательства. Осуществлен критический анализ взглядов современных ученых по исследуемому вопросу. Сформулировано определение функций трудового права в условиях трансформации общества на основе рыночных отношений.

Ключевые слова: функция трудового права, трудовые отношения, трансформация общества, рыночные отношения, регулирующая функция, социальная функция.

Lototska O.L.

Academy of Advocacy of Ukraine

CONCEPT OF FUNCTIONS OF LABOUR LAW IN CONDITIONS OF TRANSFORMATION SOCIETY BASED ON MARKET RELATIONS

Summary

The main theoretical approaches to the formation of the concept of labour law functions are studied. The main conceptual basis for understanding the concept of labour law functions in modern science is identified. The necessity of changes in the functional orientation of the labour legislation is grounded. A critical analysis of the views of modern scientists on the investigated issue is carried out. The definition of the labour law functions in the transformation of society on the basis of market relations is formulated.

Keywords: labour law function, labour relations, transformation of society, market economy, regulatory function, social function.